

Кримінальне право, кримінально-виконавче право, кримінологія

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПОМИЛУВАННЯ

КОЛОМІЄЦЬ Н.В.

доцент кафедри кримінального права та правосуддя,
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна

Підвалинами існування інституту помилування є такі поняття, як прощення, милосердя, гуманізм. Інститут помилування бере свої початки із Стародавнього світу, де засуджених могли звільнити від покарання. Звичайно, помилування як прощення набуло поширення з набуттям християнством статусу державної релігії, бо її загальною рисою є можливість прощення гріхів, саме такі випадки ми зустрічаємо в Біблії.

Помилування досліджували значна кількість науковців: А. Музика, С. Школа, М. Хавронюк, В. Маляренко та інші. Ще у 1903 році російський правознавець І.В. Платонов стверджував, що помилування є прощення засудженого, обвинуваченого і, як би високо не ставилося завдання кари злочинця і негідника, прощення людини все ж таки є найвеличнішим актом людського правосуддя [1, с. 86]. Помилування, на думку М.І. Мельника та М.І. Хавронюка, – це індивідуальне державно-владне веління у формі пробачення особі, яка вчинила злочин будь-якої тяжкості і є персоніфікованим актом одноразового застосування права щодо конкретної особи або групи індивідуально зазначених в указі Президента України осіб [2, с. 183-185].

В.Т. Маляренко та А.А. Музика визначають помилування, як спеціальний вид звільнення від покарання (повне або часткове звільнення) індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного акта (указу про помилування), прийнятого Президентом України [3, с. 17, 29].

В юридичній енциклопедії 1998 року за редакцією Ю.С. Шемшученка знаходимо таку характеристику інституту помилування: «Помилування – це правовий акт найвищого органу державної влади (глави держави), за яким конкретна особа звільняється від відбування покарання або це покарання пом'якшується» [4, с. 654].

Таким чином, значна частина науковців вивчали інститут помилування та давали свої визначення цього поняття. Більшість визначень за своїм змістом є схожі, а деякі доповнюють один одного. Підсумовуючи всі вищевикладені поняття ми можемо сформулювати власне бачення: помилування – це указ глави держави, який є персоніфікованим та відповідно до якого особа чи коло осіб звільняються повністю, чи частково від покарання або воно замінюється на більш м'яке або, залежно від строку, може здійснюватися шляхом заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на певний строк. Акт про помилування є підставою для звільнення від кримінального покарання, помилування застосовується до осіб, які були притягнуті до кримінальної відповідальності та відбувають покарання в установах виконання покарань.

У законодавстві помилування застосовується до осіб, які вчинили суспільно небезпечні, протиправні діяння, що караються позбавленням волі. Тобто до особи, яка вчинила злочин і відбуває покарання в установах відбування покарання. Така особа або захисник, батьки, діти, чоловік (дружина), законний представник може подати клопотання про помилування до адміністрації установи відбування покарання, після цього ця установа надсилає клопотання засудженого, вирок суду та всі необхідні документи до Адміністрації Президента. При розгляді клопотання про помилування Комісією при Президентові України з питань помилування беруться до уваги такі чинники, як ступінь тяжкості вчиненого злочину, фактичний строк відбутого покарання, особа засудженого, поведінка такої особи. Після розгляду клопотання Комісією при Президентові України з питань помилування вона вносить пропозиції щодо задоволення чи відхилення клопотання Президентові України, після чого він видає відповідний указ про помилування.

Коло осіб до яких може застосовуватися помилування в законодавстві чітко не визначено, тому можемо вважати, що кожен засуджений чи його рідні можуть подати клопотання про помилування до зазначених вище установ.

Розглянувши поняття помилування, його можна охарактеризувати за такими ознаками:

- 1) Здійснюється відповідно до Указу Президента України;
- 2) Застосовується до осіб, які вчинили злочини будь-якої тяжкості;
- 3) Застосовується до конкретної особи чи певного кола осіб;
- 4) Помилування завжди є персоніфікованим;
- 5) Є актом милосердя по відношенню до особи, що вчинила злочин;
- 6) Може застосовуватися до особи більш м'яке покарання, ніж те, що було винесене вироком суду;
- 7) Особа звільняється від відбуття покарання.

Ми вважаємо, що акт про помилування є правовим актом, бо він приймається уповноваженим органом, та встановлює персоніфіковані правила поведінки, що стосуються звільнення від покарання конкретної особи чи кола осіб, що скоїли певні злочини.

Як неодноразово було вже вищезазначено, що акт про помилування приймається у формі указу Президента України.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу ми можемо зробити висновок, що інститут помилування має свої специфічні ознаки, що відрізняють його від інших інститутів права. Акт про помилування звільняє особу від відбування покарання в установах виконання покарань. Проаналізувавши ознаки помилування ми можемо сказати, що це персоніфікований Указ Президента України, що звільняє засуджену особу від відбуття покарання за вчинений злочин будь-якої тяжкості або ж покарання, яке може бути замінене на більш м'яке. Але варто акцентувати увагу на тому, що милувати людину — це не обов'язок, а право президента. Але не президент відмовляє в помилуванні. За великим рахунком, це не відмова, а відсутність підстав для помилування. Говорити про те, що президент відмовив у помилуванні, не зовсім коректно.

Створені дорадчі органи — департамент по помилуванню Адміністрації Президента України і комісія по помилуванню — розглядають клопотання й ухвалюють рішення щодо наявності підстав для помилування. Президент робить тільки одне — він милує. А "відмова" полягає в тому, що комісія, спираючись на Положення про порядок здійснення помилування, не вважає, що є достатньо підстав для помилування. Власне, пропозиції не милувати особу президентові не надають. Але він поінформований про те, що є чимало незадоволених клопотань.

Утім, є приклади, коли президент може помилувати без дотримання вимог, викладених у положенні. Конституція надає право президентові милувати, і цим правом він може скористався на свій розсуд.

Довідка. За президентства Л.Кучми і В.Ющенко щороку милували майже тисячу засуджених, за 2011—2014 роки В.Янукович помилував тільки 43 особи. П.Порошенко в червні 2015 р. підписав указ про помилування 20 осіб.

Отже, кожен може реалізувати своє право звернутися з проханням про помилування і отримати відповідь, з якою визначиться президент, а інститут помилування в державі має задавати стандарти чеснот, які варті помилування. Це надзвичайно важливо для розвитку українського суспільства як цивілізованого і гуманного.

Список літератури:

1. Платонов И. В. Уголовное право. Популярные лекции для самообразования / Платонов И. В. – СПб., 1903. – 160 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [3-тє вид., переробл. та доповн. за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка]. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.
3. Малярєнко В.Т. Амністія та помилування в Україні: Навчальний посібник / В. Т. Малярєнко, А. А. Музика – К. : Атіка, 2007. – 700 с.
4. Юридична енциклопедія : у 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.] – Київ. : „Укр. Енциклопедія”, 2003. - Т.5. : П – С. – 736 с.